

INSTITUTIONAL FRAMEWORKS FOR DEVELOPMENT OF CREATIVE INDUSTRY IN CROATIA – THE SITUATION AND PERSPECTIVES

INSTITUCIONALNI OKVIRI ZA RAZVOJ KREATIVNE INDUSTRIJE U HRVATSKOJ – STANJE I PERSPEKTIVE

IVANKOVIC, Darija

Abstract: *Compared to other EU countries, awareness of the importance of the creative industry in Croatia is slowly changing. The creative industries are characterized primarily by a high rate of innovation and the use of new technologies, resulting in economic contribution to GDP and employment. This work analyzes international and european documents that seek to regulate and secure the long term smart, sustainable and inclusive growth of this sector.*

Key words: *creative industries, creative economy, smart and sustainable growth, Croatia*

Sažetak: *U odnosu na druge države Europske unije svijest o važnosti kreativne industrije u Hrvatskoj polako se mijenja. Kreativne industrije karakterizira prije svega visoka stopa inovativnosti i uporaba novih tehnologija što rezultira ekonomskim doprinosom u BDP-u i zaposlenosti. U radu se analiziraju međunarodni i europski dokumenti kojima se želi regulirati i dugoročno osigurati pamet, održiv i inkluzivni rast ovog sektora.*

Ključne riječi: *kreativne industrije, kreativna ekonomija, pametan i održiv rast, Hrvatska*

Author's data: Ivanković, Darija, v. pred. mr. sc., Veleučilište „Lavoslav Ružička“ u Vukovaru, Županijska 50, Vukovar, darija.ivankovic@vevu.hr

1. Uvod

Kreativna industrija često je tema javnog diskursa. Kreativna industrija podrazumijeva proizvodnju dobara i usluga zaštićenu autorskim pravima. Danas, kreativni sektor je dominantno izvor inovativnih ideja, a njihova komercijalizacija ima veliku ulogu i otvara nove mogućnosti promoviranja novih koncepata, zapošljavanja, doprinosi izvoznom potencijalu te utječe na porast kvalitete života općenito. Razvoj kreativnih industrija ovisi o više čimbenika – institucionalnih uvjeta, pravne i ekonomske prakse, intervencije vlade, kao i zaštite autorskog prava koje je ključno za opstanak kreativne industrije.[1]

Koncept „kreativnih i kulturnih industrija“ prisutan je u brojnim europskim dokumentima, strategijama koje prepoznaju snagu i poduzetnički potencijal ovog sektora. Na europskoj i hrvatskoj razini, koncept kreativne industrije prisutan je kroz nove programe i instrumente kao što su Kreativna Europa, Fondovi kohezivne politike, Erasmus+, Horizon 2020, COSME što predstavlja odlučan doprinos i stratešku orijentaciju za promicanje pametnog, održivog i inkluzivnog rasta u Europskoj uniji te na taj način doprinosi realizaciji ciljeva postavljenih u strategiji Europa 2020.

2. Koncept kreativne industrije

Iako kreativne industrije nisu nov pojam, samo definiranje pojma prošlo je dug evolucijski put i tranziciju od kulturnih ka kreativnim industrijama. Termin kreativna industrija uvodi se 90-ih godina prošlog stoljeća, a rezultat je razvoja novih tehnologija, ljudske kreativnosti te novih medija. Prvu definiciju donosi 1998. godine britanski ured za kreativne industrije Odjela za kulturu, medije i sport koji kreativne industrije definira kao one djelatnosti koje proizlaze iz kreativnosti, vještina i talenta pojedinca, a koje imaju potencijale za stvaranje bogatstva i radnih mjesta kroz proizvodnju i eksploataciju intelektualnog vlasništva.[2] Ovu definiciju prate brojne alternative različitih zemalja u zavisnosti od njihovih ciljeva. No jedno je sigurno, bez obzira na različitost u pristupu i definiranju samog pojma, sve alternative u fokus stavljaju ljudsku kreativnost (talent, vještine i znanje) i autorsko pravo, a koji potiču ekonomski rast i kreiraju nova radna mjesta.

Danas, važnost kreativne industrije prepoznata je na više razina i to kao: kulturna i pokretačka snaga društva, pokreće kreativni kapital i kreativne radnike, ekonomski je multiplikator efekta mrežkanja (tzv. Ripple effect) te kroz industrijske gvozdove (novi brzorastući sektor koji pruža mogućnost izlaska na globalno tržište).[3] Stoga, zavisno od konteksta, opravdano se nazivaju još i „industrijama sadržaja“ odnosno „industrijama budućnosti“, a u kojima leži ogroman potencijal za blagostanje svake ekonomije pa tako i hrvatske.

2.1. Kreativna industrija u Hrvatskoj

Iako prepoznata kao važan sektor gospodarstva, kreativna industrija je relativno nov pojam u Hrvatskoj. Naime, kulturne i kreativne industrije u Hrvatskoj dobivaju značajniju pažnju u stručnim krugovima i poslovnoj praksi tek 2015. godine izradom nacionalne studije „Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Republici Hrvatskoj“. Navedena studija je rezultat jednogodišnjeg istraživanja Ekonomskog instituta iz Zagreba, iniciranog od strane Hrvatskog klastera konkurentnosti kulturnih i kreativnih industrija (HKKKKI). Po prvi puta, u skladu s europskim iskustvima, koncipiran (mapiran) je sektor kreativnih i kulturnih industrija u Hrvatskoj, a čija je primarna svrha podizanje svijesti o značaju ovih industrija, njihovom doprinosu gospodarstvu i o glavnim preprekama i pitanjima s kojima se one suočavaju. Sektor je sastavljen od 45 djelatnosti (razina razreda NKD-a 2007) grupiranih u 12 podsektora.

U studiji se apostrofira važnost ovog sektora koji može biti predvodnik jačanja „kulture stvaranja“ i „kreativne ekonomije“ u hrvatskome gospodarstvu, sudjelovati u inovacijskim i razvojnim procesima ostalih sektora te u modernizaciji hrvatske gospodarske strukture. U pojedinim podsektorima utvrđen je potencijal za konkuriranje na stranim tržištima na osnovi cjenovne konkurentnosti. [4]

No, unatoč pomaku na teorijskom (Strateške smjernice za razvoj kreativne i kulturne industrije za razdoblje od 2013. do 2020. godine) i znanstvenom planu (izrada studije), može se reći kako samo kreativna industrija u Hrvatskoj nije još uvijek eksplicitno definirana kao jedinstveni gospodarski sektor. Najveći pomak u koncipiranju sektora kreativne industrije napravile su autorice Horvat, Mijoč i Zrnić koje kreativnu industriju definiraju kao proizvodnju zaštićenu autorskim pravima, obuhvaćenu projektima koji stvaraju (ne)materijalne proizvode i usluge namijenjene razmjeni na tržištu (Horvat).

Prema autoricama, jezgre kreativne industrije Hrvatske čine: (1) arhitektura, (2) audiovizualna umjetnost (film, video), (3) baština (muzeji, knjižnice, arhivi), (4) dizajn (5) glazba, (6) mediji (TV, radio, tiskani mediji i web), (7) izvedbene umjetnosti (kazalište, balet, ples), (8) oglašavanje i tržišne komunikacije, (9) knjige, nakladništvo, (10) sektori KI – primijenjene umjetnosti, (11) sektori KI – računalne igre i novi mediji. [5] Navedena podjela uključuje dakle proizvode i usluge koji se intenzivno koriste različitim vrstama prava intelektualnog vlasništva. Prema podacima iz studije „Industrije koje se intenzivno koriste pravima intelektualnog vlasništva i ekonomska učinkovitosti u Europskoj uniji“ iz 2019. godine, u Hrvatskoj je u razdoblju od 2014. do 2016. godine doprinos industrija koje intenzivno koriste autorsko pravo i srodna prava iznosio 4,6% u ukupnoj zaposlenosti odnosno 6,3% u bruto domaćem proizvodu. [6]

3. Zakonski i institucionalni okvir kreativne industrije u Hrvatskoj

Republika Hrvatska nema cjelovitu strategiju niti akcijski plan kojima bi se reguliralo djelovanje kreativne industrije te mjerio utjecaj na ekonomiju i zaposlenost. U Hrvatskoj se pravni okvir kojim se regulira sektor kreativne industrije trenutno oslanja na mapiranje i podjelu iz 2015. godine (sektor kulturnih i kreativnih industrija) te se sastoji od niza propisa kojima se reguliraju podsektori KKI. Zajednička okosnica djelovanja podsektora KKI jesu proizvodi i usluge koji se uglavnom zasnivaju na autorskim pravima, pa je zajednička pravna osnova djelatnostima KKI u Hrvatskoj: Zakon o autorskim i srodnim pravima (NN 167/03) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (NN 79/07).

Kao primjeri autorskih djela u Zakonu o autorskim srodnim pravima navode se: jezična djela (pisana djela, govorna djela, računalni programi), glazbena djela, s riječima ili bez riječi, dramska i dramsko-glazbena djela, koreografska i pantomimska djela, djela likovne umjetnosti (s područja slikarstva, kiparstva i grafike), bez obzira na materijal od kojega su načinjena te ostala djela likovnih umjetnosti, djela arhitekture, djela primijenjenih umjetnosti i industrijskog dizajna, fotografska djela i djela proizvedena postupkom sličnim fotografskom, audiovizualna djela (kinematografska djela i djela stvorena na način sličan kinematografskom stvaranju), kartografska djela, prikazi znanstvene ili tehničke prirode kao što su crteži, planovi skice, tablice i slično.[7] Trenutno je u izradi prijedlog novog Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima i njegovo usklađivanje s europskom Direktivom o autorskom pravu na jedinstvenom digitalnom tržištu, kojim bi se dugoročno regulirao i sektor kreativne industrije.

Cilj Zakona je prilagoditi postojeća pravna djela i predmete zaštite srodnih prava te u formalnom smislu uskladiti okvir tehnološkom razvoju koji je izmijenio način stvaranja, proizvodnje, distribucije i iskorištavanja autorskih nacionalnih propisa koji uređuju područje autorskog prava i srodnih prava s odredbama Direktive 2019/790 i Direktive 2019/789 koje unose novine u ovom pravnom području.[8] Ostale važeće propise reguliraju posebni zakoni u područjima: oglašavanja i tržišnog komuniciranja, arhitekture, zanata, dizajna, filma, izdavaštva, muzeja, galerija i knjižnica, glazbe, umjetnosti te elektroničkih medija.

4. Zaključak

Rezultati sekundarnog istraživanja upućuju na zaključak kako kreativna industrija u Hrvatskoj predstavlja učinkovit razvojni koncept, a koji se ponajviše ogleda kroz rast zaposlenosti, izvozni potencijal te poticanje poduzetništva. Većina podsektora KI podložna je autorskom pravu ili srodnim pravima, stoga u budućnosti, posebice u svjetlu novog Zakona o autorskom i srodnom pravu, treba pristupiti ozbiljnijem redefiniranju (i mapiranju) ovog snažnog sektora. U narednom razdoblju Republika Hrvatska treba pronaći odgovarajući model koji će riješiti pitanje infrastrukturne

podrške i razvoja strukturne politike koristeći snage ovog sektora za daljnji razvoj poduzetništva, inovacija i zapošljavanja.

5. Literatura

- [1] Ivanković, D.; Borzan, Ž. & Vučko, K. (2019). Pravni i institucionalni okvir za razvoj kreativne industrije u Republici Hrvatskoj, *Zbornik sažetaka 9. Međunarodne konferencije Razvoj javne uprave*, Belaj, I., Vajda Halak, Ž., Horvat, B. (urednici), str. 32-33, ISBN 978-953-7734-25-1, Vukovar, svibanj 2020., Veleučilište „Lavoslav Ružička u Vukovaru, Vukovar
- [2] British Council (2010). Mapping the Creative Industries: A Toolkit, *Dostupno na:*
https://creativeconomy.britishcouncil.org/media/uploads/files/English_mapping_the_creative_industries_a_toolkit_2-2.pdf *Pristup:* (10-02-2020)
- [3] Goldstein, S. (2016). *Poduzetništvo u kreativnim industrijama*, Hrvatska Sveučilišna Naknada, ISBN 978-953-169-276-2, Zagreb
- [4] Rašić Bakarić I.; Bačić, K. & Božić, K. (2015). *Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Republici Hrvatskoj*, Ekonomski institut, Zagreb, *Dostupno na:*
<https://hkki.eu/dokumenti/mapiranje.pdf> *Pristup:* (08-02-2020)
- [5] Horvat, J.; Mijoč, J. & Zrnić, A. (2018). *Ars Andizetum*, Andizet – Institut za znanstvena i umjetnička istraživanja u kreativnoj industriji, ISBN 978-953-48063-2-6, Osijek
- [6] EUIPO (2019). Industrije koje se intenzivno koriste pravima intelektualnog vlasništva i ekonomska učinkovitost u Europskoj uniji. *Dostupno na:*
https://euipo.europa.eu/tunnelweb/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/IPContributionStudy/IPRintensive_industries_and_economic_n_EU/summary/IP_Contribution_Report_092019_execsum_hr.pdf *Pristup:* (15-02-2020)
- [7] Zakon o autorskim i srodnim pravima, NN 167/03 i NN 96/18, *Dostupno na:*
<https://www.zakon.hr/z/106/Zakon-o-autorskom-pravu-i-srodnim-pravima> *Pristup:* (08-02-2020)
- [8] e-Savjetovanja (2020). Nacrt prijedloga Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima, *Dostupno na:*
<https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=13850> *Pristup:* (08-02-2020)

Photo 030. Avion / A Plane